



Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2007

GRÉIGIS ÁRSA — ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

AM: 3 Uair

A. Cuir Gréigis air seo:

Tar éis ordú a thabhairt do na daoine eile an long a chosaint, chuaigh Odaiséas le dháréag compánach chun muintir na tíre sin a lorg. Níorbh fhada gur shroich siad pluais mhór, nach raibh duine ar bith istigh inti; ach d'aimsigh siad go leor uan agus meannán agus cuid mhaith cáis. Bhí a oiread sin ocras orthu gur ith siad an cháis láithreach. Ansin cheap na fir gurbh fhearr teitheadh. Theastaigh ó Odaiséas bualadh leis an duine a bhí ina chónaí sa phluais. “Má fhanaimid anseo,” a dúirt sé, “tabharfaidh sé cuid mhaith bronntanas dúinn.”

pluais: τὸ ἄντρον. uain: οἱ ἄρνες. meannán: ὁ ἔριφος. cáis: ὁ τυρός. tá ocras orm: πεινάω. buailim le: ἐντυγχάνω (+ Tuiseal Tabharthach).

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna a leanann é:—

(Ní mór do na Gréagaigh teacht anuas crua a dhéanamh faoi bhrú ón namhaid. Socraíonn fear ó Mysia luíochán bréige chun moill a chur ar an namhaid agus le cur ar chumas na nGréagach éalú.)

τῇ δὲ ὑστεραία ἀπῆσαν οἱ Ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ ἐφοβοῦντο τὴν κατάβασιν τὴν εἰς Τραπεζοῦντα (πρανῆς γὰρ ἦν καὶ στενὴ), ψευδενέδραν ἐποίησαντο· καὶ ἀνὴρ Μυσός, τῶν Κρητῶν λαβὼν δέκα, ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο χαλκαῖ οὗσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμοιοι, ταῦτα διορῶντες, ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὗσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινε. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἤδη ἰκανὸν ὑπεληλυθῆναι, τῷ Μυσῶ ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἐξαναστάς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν Κρηῆτες ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας καλινδόμενοι ἐσώθησαν, ὁ Μυσός δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντές τινὲς τῶν Κρητῶν. οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι ὄντες.

πρανῆς: géar. ἡ ψευδενέδρα: luíochán bréige. λάσιος: sceachach. προσποιέομαι: ligim orm. ἡ πέλη: sciath. ἡ ἐνέδρα: luíochán. ἡ νάπη: gleann, altán. καλινδέομαι: rollaim, titim. τετρωμένος: gonta.

- (a) Cén fáth a raibh eagla ar na Gréagaigh roimh an teacht anuas go Trapezus? (5)
- (b) Cén duine ar thug an fear ó Mysia leis agus luíochán bréige á shocrú aige? (5)
- (c) Cár shocraigh an fear ó Mysia an luíochán bréige? (5)
- (d) Cén rud a lig an fear ó Mysia air a bheith á dhéanamh aige? (5)
- (e) Míinig conas a chuir lucht an luíocháin an namhaid ar an eolas go raibh siad ann. (7)
- (f) Conas a chuaigh sé i gcion ar an namhaid? (4)
- (g) Nuair a tugadh an comhartha dóibh teitheadh, conas a chuaigh na fir a bhí leis an bhfear ó Mysia slán? (6)
- (h) Cad a rinne an fear ó Mysia é féin? (6)
- (i) Déan cur síos ar an troid a bhí ar siúl, le linn dóibh bheith ag cúlú ar cois. (7)

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn** ar bith de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na sleachta go léir sa cheist seo ar cómharc):- [180]

A.

(Is é an freagra a thug na Spartaigh ar an achainí na nIónach ar chabhair ná Thibron a chur le trúpaí.
Aontaíonn na hAithnigh cabhrú le roinnt marcach a mheasann siad a bheith inídithe.)

ἐπεὶ μέντοι Τισσαφέρνης σατραπῆς κατεπέμφθη, εὐθὺς ἠξίου τὰς Ἰωνικὰς πόλεις ἀπάσας ἑαυτῷ ὑπηκόους εἶναι. αἱ δὲ ἅμα μὲν ἐλεύθεραι βουλόμεναι εἶναι, ἅμα δὲ φοβούμεναι τὸν Τισσαφέρνην, εἰς μὲν τὰς πόλεις οὐκ ἐδέχοντο αὐτόν, εἰς Λακεδαίμονα δὲ ἔπεμπον πρέσβεις. καὶ δὴ ἠξίουν, ἐπεὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος προστάται εἰσίν, ἐπιμεληθῆναι καὶ σφῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων, ὅπως ἢ τε χώρα μὴ δηοῖτο αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἐλεύθεροι εἶεν. οἱ οὖν Λακεδαιμόνιοι πέμπουσιν αὐτοῖς Θίβρωνα ἀρμοστήν, δόντες στρατιώτας τῶν μὲν νεοδαμῶδων εἰς χιλίους, τῶν δὲ ἄλλων Πελοποννησίων εἰς τετρακισχιλίους. ἠτήσατο δ' ὁ Θίβρων καὶ παρ' Ἀθηναίων τριακοσίους ἰππέας, εἰπὼν ὅτι αὐτὸς μισθὸν παρέξει. οἱ δ' ἔπεμψάν τινὰς τῶν ἐπὶ τῶν τριάκοντα ἰππευσάντων, νομίζοντες κέρδος τῷ δήμῳ εἰ ἀπόλοιτο.

XEINEAFÓN (60)

ἀξιόω: iarraim, éilím. ὑπήκοος (+ Tuiseal Tabharthach): faoi smacht.
ὁ προστάτης: cosantóir, curadh. ἐπιμελέομαι (+ Tuiseal Ginideach): tugaim aire do.
δηόω: scriosaim. ὁ ἀρμοστής: gobharnóir. ὁ νεοδαμώδης: saoránach nuarollaithe.
ἐπὶ τῶν τριάκοντα: le linn na dTríocha Tríoránach. τὸ κέρδος: tairbhe.

B.

(Cuirtear Mourychides le moltaí chuig na hAithnigh atá anois in Salamas. Déanann Lykides, ball den chomhairle, moladh a mbíonn drochthoradh air.)

ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμίνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον. ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς οἱ ἐδόκεε ἄμεινον εἶναι δεξαμένους τὸν λόγον τόν σφι Μουρυχίδης προσφέρει ἐξενεῖκαι ἐς τὸν δῆμον. ὁ μὲν δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἶτε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἶτε καὶ ταῦτά οἱ ἐάνδανε. Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, περιστάντες Λυκίδην κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδην ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμίῃ περὶ τὸν Λυκίδην, πυνθάνονται τὸ γινόμενον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ Λυκίδεω οἰκίην ἦλθον αὐτοκελέες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ ἔλευσαν τὰ τέκνα.

HÉARADATAS (60)

Ἑλλησπόντιος: Heilléaspantach, ó cheantar an Heilléaspantais. ἡ γνώμη: tuairim. οἱ = αὐτῷ.
τόν = ὄν. ἐξενεῖκαι: infinideach éigríochta de ἐκφέρω.
ἀνδάνω (+ Tuiseal Tabharthach): sásaím. δεινὸν ποιέομαι: táim míshásta.
καταλεύω: imrím bás (ar dhuine) le clocha. ἀσινής: gan ghortú.
αὐτοκελής: gan iarraidh, as do stuaim féin.

C.

(*Insíonn Hermes conas, mar fhreagra ar achainí óna dheartháir Apalló, a thug sé mac nuabheirthe Apalló ón Aithin go dtí an teampall ag Deilfe.*)

*κᾶμ' ὦν ἀδελφὸς Φοῖβος αἰτεῖται τάδε·
“ ὦ σύγγον', ἐλθὼν λαὸν εἰς ἀυτόχθονα
κλεινῶν Ἀθηνῶν—οἴσθα γὰρ θεᾶς πόλιν—
λαβὼν βρέφος νεογνὸν ἐκ κοίλης πέτρας
αὐτῷ σὺν ἄγγει σπαργάνοισι θ' οἷς ἔχει
ἔνεγκε Δελφῶν τὰμὰ πρὸς χρηστήρια,
καὶ θεὸς πρὸς αὐταῖς εἰσόδοις δόμων ἐμῶν.
τὰ δ' ἄλλ'—ἐμὸς γὰρ ἐστίν, ὡς εἰδῆς, ὁ παῖς—
ἡμῖν μελήσει.” Λοξία δ' ἐγὼ χάριν
πράσσω ἀδελφῷ πλεκτὸν ἐξάρας κύτος
ἦνεγκα, καὶ τὸν παῖδα κρηπίδων ἔπι
τίθημι ναοῦ τοῦδ', ἀναπτύξας κύτος
ἔλικτὸν ἀντίπηγος, ὡς ὄρωθ' ὁ παῖς.*

EOIRÍPIDÉAS (60)

κᾶμ' = καὶ ἐμέ. *αυτόχθων*: dúchasach. *τὸ βρέφος*: naíonán. *τὸ ἄγγος*: cliabhán.
τὸ σπάργανον: bindealán, clúidín. *ἡμῖν μελήσει*: tabharfaimid aire do.
Λοξίας: Loxias (teideal de chuid Apalló). *πλεκτός*: fite. *τὸ κύτος*: ciseán.
αἱ κρηπίδες: bonn, bunsraith. *ὁ ναός*: teampall. *ἀναπτύσσω*: osclaím. *ἔλικτός*: trilsithe.
ἢ ἀντίπηγξ: cliabhán. *ὄρωθ'* = ὄρωτο.

D.

(*Tá Aitéine tar éis teacht anuas ó Oileampas le cabhrú leis na Gréagaigh. Molann Apalló di go gcuirfidís deireadh leis an troid don lá inniu.*)

*τὴν πρότερος προσέειπεν ἄναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλων·
“τίπτε σὺ δὴ αὖ μεμανία, Διὸς θύγατερ μεγάλοιο,
ἦλθες ἀπ' Οὐλύμπιοιο, μέγας δέ σε θυμὸς ἀνήκεν;
ἢ ἵνα δὴ Δαναοῖσι μάχης ἔτεραλκέα νίκην
δῶς; ἐπεὶ οὐ τι Τρῶας ἀπολλυμένους ἐλεαίρεις.
ἀλλ' εἴ μοί τι πίθιοιο, τό κεν πολὺν κέρδιον εἶη·
νῦν μὲν παύσωμεν πόλεμον καὶ δηϊοτήτα
σήμερον· ὕστερον αὖτε μαχήσοντ', εἰς ὃ κε τέκμων
Ἰλίου εὐρωσιν, ἐπεὶ ὧς φίλον ἔπλετο θυμῷ
ὕμῖν ἀθανάτησι, διαπραθέειν τόδε ἄστυ.”*

HÓIMÉAR (60)

μεμαώς: dúilmhear. *ἀνήμι*: cuirim (chuig). *ἔτεραλκήξ*: cinntitheach. *ἐλεαίρω*: tá trua agam do.
κερδίων: níos fearr. *ἢ δηϊότηξ*: cath. *τὸ τέκμων*: críoch, deireadh. *ἔπλετο*: bhí sé.
διαπέρθω: scriosaim go hiomlán.

A.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:— (50)

ὁ δ' ἀμείβετο λέγων· ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, μέμφοιτ' ἂν οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλήθος· ἦν τε πλεῦνας συλλέξης, τὰ δύο τοι τὰ λέγω πολλῶ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. τὰ δὲ δύο ταῦτα ἐστὶ γῆ τε καὶ θάλασσα. οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἔστι λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι, ὡς ἐγὼ εἰκάζω, ὅστις ἐγειρομένον χειμῶνος δεξιόμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικὸν φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. καίτοι οὐκ ἔνα αὐτὸν δεῖ εἶναι, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἡπειρον παρ' ἣν δὴ κομίζεαι. οὐκ ἂν δὴ ἐόντων τοι λιμένων ὑποδεξίων, μαθὲ ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι καὶ οὐκ ὄνθρωποι τῶν συμφορέων. καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἑτέρου εἰρημένου τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. γῆ δὴ πολεμίη τῆδέ τοι καίσταται.'

A WORLD OF HEROES

- (ii) Freagair
- trí cinn**
- ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Gabhann deich marc le gach ceist:- (30)

- (a) Cé hé Artabanos? Cén freagra a thugann Xeirxéas ar a bhfuil á rá aige sa sliocht thuas?
- (b) Cad iad na pointí a dhéanann Artabanos agus Xeirxéas san easaontas atá eatarthu maidir leis na hÍónaigh?
- (c) Déan trácht go hachomair ar an léiriú a dhéanann Héaradatas ar na Spartaigh.
- (d) Bunaithe ar a bhfuil léite agat, déan Héaradatas a mheas go hachomair mar scríbhneoir agus mar staraí.
- (e) Mínigh modh συλλέξης agus tuiseal χειμῶνος a bhfuil líne fúthu sa sliocht thuas.

B.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:— (50)

ΠΑ. δέσποινα, ἀφείνται παῖδες οἶδε σοι φυγῆς,
καὶ δῶρα νύμφη βασιλῆς ἀσμένη χεροῖν
ἐδέξατ'· εἰρήνη δὲ τὰ κεῖθεν τέκνοισι.
ἔα.

τί συγχυθεῖς ἔστηκας ἠνίκ' εὐτυχεῖς;

ΜΗ. αἰαῖ.

ΠΑ. τάδ' οὐ ξυνφδὰ τοῖσιν ἐξηγγελημένοις.

ΜΗ. αἰαῖ μάλ' αὖθις. ΠΑ. μὼν τιν' ἀγγέλλων τύχην

οὐκ οἶδα, δόξης δ' ἐσφάλην εὐαγγέλου;

ΜΗ. ἡγγειλας οἶ' ἡγγειλας· οὐ σὲ μέμφομαι.

ΠΑ. τί δαὶ κατηφεῖς ὄμμα καὶ δακρυρροεῖς;

ΜΗ. πολλή μ' ἀνάγκη, πρέσβυ· ταῦτα γὰρ θεοὶ

κἀγὼ κακῶς φρονοῦσ' ἐμηχανησάμην.

ΠΑ. θάρσει· κάτει τοι καὶ σὺ πρὸς τέκνων ἔτι.

ΜΗ. ἄλλους κατάξω πρόσθεν ἢ τάλαιν' ἐγώ.

ΠΑ. οὔτοι μόνη σὺ σῶν ἀπεξύγης τέκνων·

κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς.

ΜΗ. δράσω τάδ'.

THE INTELLECTUAL REVOLUTION

- (ii) Freagair
- trí cinn**
- ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Gabhann deich marc le gach ceist díobh:- (30)

- (a) Mínigh conas mar a úsáideann Méidé a cuid páistí chun dochar a dhéanamh do Kreon agus dá iníon.
- (b) An léirítear Méidé mar dhuine buanseasmhach fuarfhuilteach maidir le dúnmharú a cuid páistí? Tabhair údar le do fhreagra.
- (c) Déan cur síos ar charachtar Iasóin mar a chuirtear i láthair sa dráma seo é.
- (d) Déan trácht go hachomair ar ról an Chóir sa dráma seo.
- (e) Déan scanadh ar **líne 1** as an sliocht thuas. Déan na cainníochtaí a mharcáil, agus ainmnigh an mheadaracht.

4. Freagair **trí cinn** de na ceistanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A, agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá tríocha marc ag gabháil le ceist díobh):—

[90]

A.

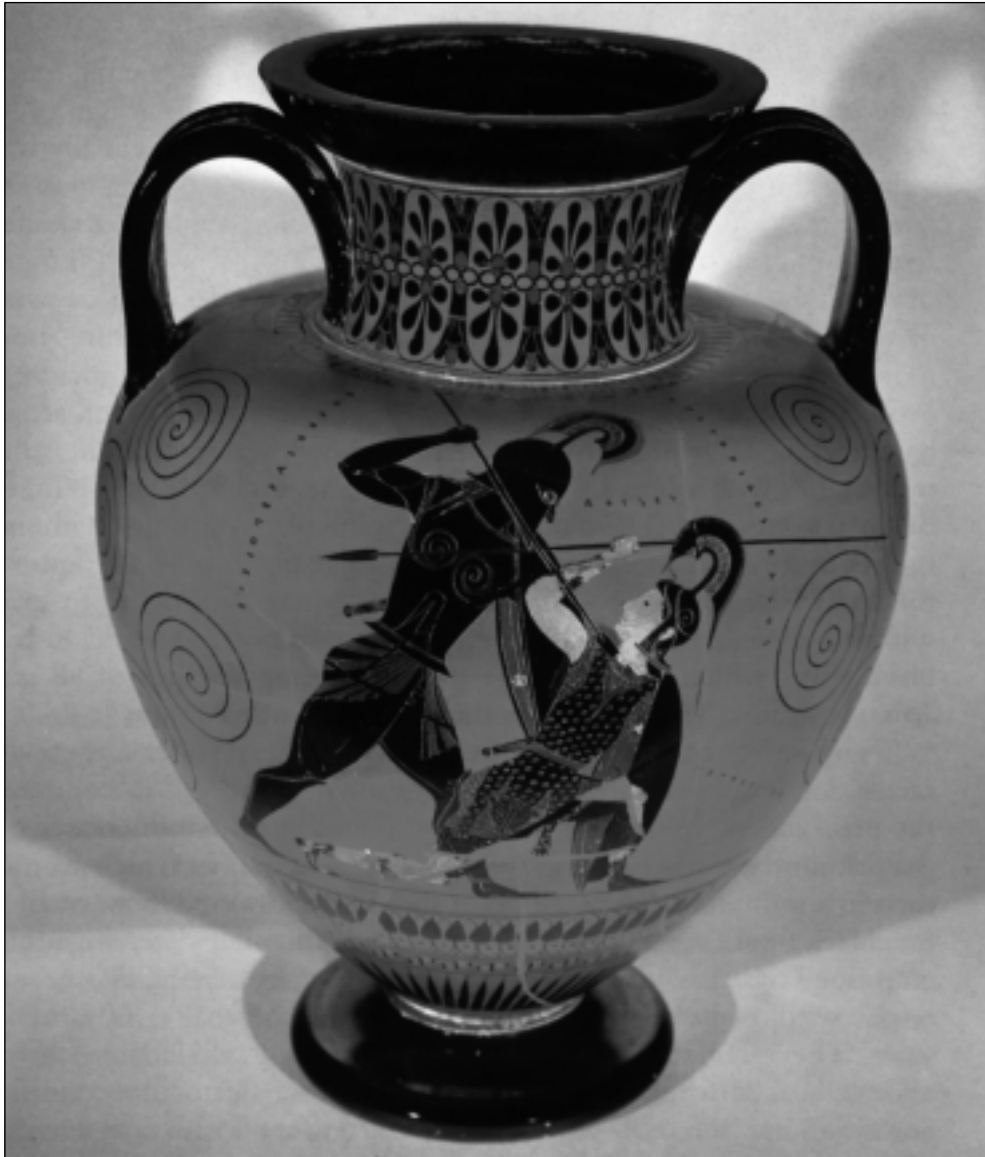
- (i) Luaigh na príomhthosca ba chúis, dar leatsa, leis Aithin Cogadh na Peilpinéise (431- 404 RC) a chailleadh.
- (ii) Tabhair breac-chuntas ar na dála roimh Chath Cunaxa in 401 RC, ar chúrsa an chatha é féin, agus ar an méid a tharla ina dhiaidh sin do na Gréagaigh a raibh baint acu leis. Cén tábhacht a bhaineann leis an míneachtra seo i stair na Gréige, dar leatsa?
- (iii) Ba thaoiseach cogaidh gan trócaire é Alastar Mór nach féidir leis an rath a bhí air go minic lochtanna a charachtair a cheilt ná na gníomhartha uafásacha a rinne sé a shárú. Déan trácht ar an ráiteas seo.
- (iv) Scríobh nótaí ar **dhá cheann** ar bith díobh seo a leanas:—

Draco; Cleisthenes; Brasidas; Cath Mantinea.

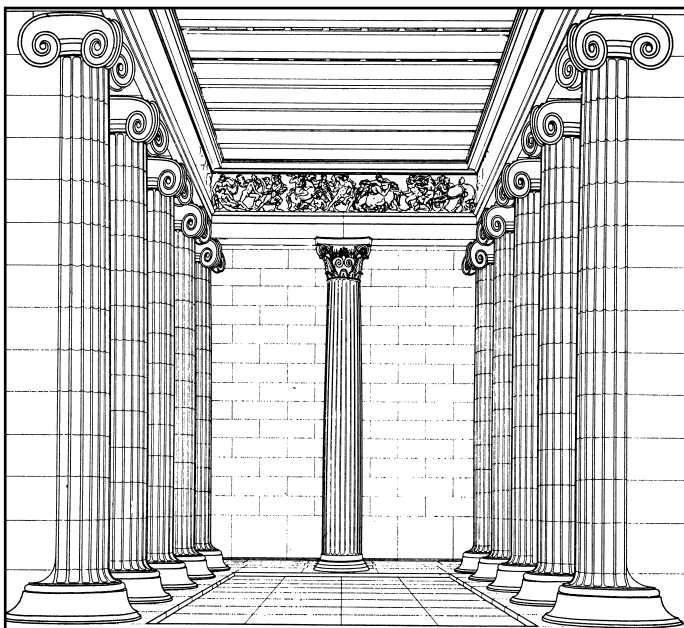
B.

- (i) Tá tú roghnaithe ag na hAithnigh chun óráid sochraide Shófaicléis a thabhairt. Scríobh amach an méid a bheadh le rá agat agus tú ag trácht ar thábhacht Shófaicléis i bhforbairt na traigéide agus tagairt agat do **dhá cheann** dá chuid drámaí ar a laghad.
- (ii) Scríobh cuntas ar bheatha Thúicídídís agus déan a thábhacht mar staraí a mheas.
- (iii) Níor áiríodh an Partanón ar cheann de Sheacht nIontas an Domhain Ársa. Agus miontagairt agat dá phríomhghnéithe, abair cé acu is dóigh leat gur fiú é a chur san áireamh mar an tOchtú Iontas nó nach fiú.
- (iv) Tar éis breathnú ar na fótagraif **A**, **B** agus **C** thíos, freagair **dhá** cheann de na ceistanna seo a leanas:—
 - (a) Léiríonn Fótagraf **A** Aichill agus an bhanríon Amasónach á marú aige. An bhfuil an vása sa stíl dhubhfhíorach nó sa stíl rua fhíorach? Déan trácht ar an gcur i láthair a rinne an t-ealaíontóir ar an radharc.
 - (b) Is athchruthú é Fótagraf **B** ar an taobh istigh de theampall Apalló in Bassae. Luaigh na gnéithe sa líníocht a mbaineann tábhacht ailtireachta leo.
 - (c) Léiríonn Fótagraf **C** Earcail, agus Aitéine ag cabhrú leis, agus an spéir á coinneáil suae aige agus úlla na Heispiridí á dtabhairt ag Atlas chuige. Cén tréimhse lena mbaineann an dealbhóireacht? Déan trácht ar an gcur i láthair a dhéanann an dealbhóir ar an radharc.

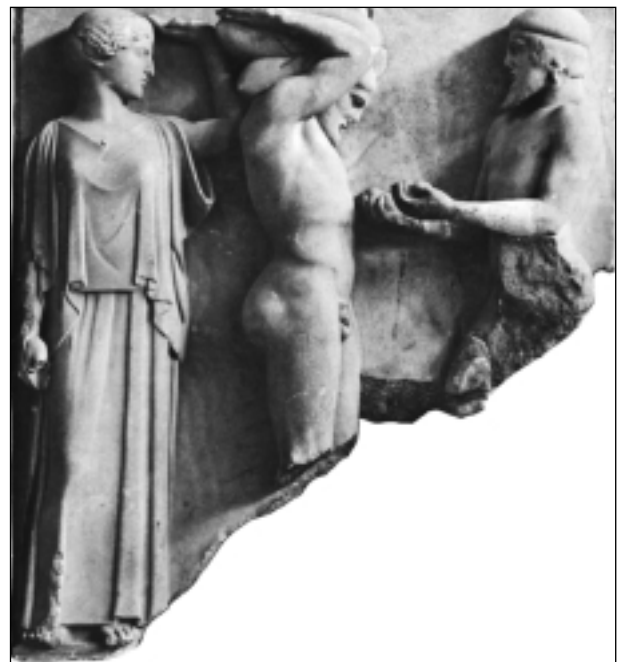
A



B



C



Fótagraf **A**, **B** agus **C**: John Boardman, *Greek Art*, Thames and Hudson.

LEATHANACH BÁN